

Gecenin içinde dolanıyoruz ve ateş bizi tüketiyor

0 SENEM GEZEROĞLU ON 22 MART 2019 ROMAN

Sade bir arayışın romanı değildir Ve Ateş Bizi Tüketiyor. İçinde insan ve insana dair her şeyi bulmak mümkündür.

Murat Gülsoy, son romanı *Ve Ateş Bizi Tüketiyor*'da, kaybolan yaşlı komşusunu aramak için yola çıkan bir adamın başına gelenleri, aslında başından hiç gitmeyenleri, gittiğini sandığı anda bile kör bir noktada düğümlenen geçmişini; zamanın, mekânın, eşyanın hızla değiştiği ve hayatının bir film şeridi gibi değil, büyük bir rüyanın parçaları gibi akıp geçtiği o uzun gecesini anlatıyor. Roman, karakterin karşı komşusunun telaş içinde gelip isimsiz roman karakterinden yardım istemesiyle başlıyor. Pek de görüşmediği ama hep orada olduğunu bildiği bu komşunun yardım çağrısına kulak veren karakter, elinde kayıp komşunun kimliğiyle garip bir arayışa çıkıyor. Çok kısa bir zaman sonra mekânlar, insanlar, eşyalar tuhaflaşarak sisli, puslu bir atmosfer oluşturuyor. Oldukça güvenli bir ortamda, karakterin evinde başlayan bu hikâyenin nasıl böyle bir anda tekinsiz bir yolculuğa dönüştüğünü çözmeye çalışan okur, tıpkı rüyada gibi, kitabın vaat ettiği dünyanın içinde buluyor kendini.

Oldukça sıradan ve gerçekçi bir adımla başlayan ama zaman ilerledikçe değil mekân değiştikçe olağanüstü bir yolculuğa evrilen bu romanda ilk sorgulamalar başlıyor. Acaba kitabın vaat ettiği evren büyümlü gerçekçi mi, yoksa bu olanlar kahramanın sonsuz yolculuğuyla mı ilişkili, bu elimde tuttuğum tekinsiz ve olağanüstü arasında gidip gelen fantastik bir serüven mi yoksa korku dolu tablolarla oluşturulmuş gotik bir eser mi? Yoksa bu roman, yazarın beyninde seyahat edebildiğimiz kâğıttan bir tekne ya da psikanalitik verilerle dolu deney labirentinin içi mi? Belki hepsi, belki hiçbiri.

İşte tam bu noktada okur, karakterin peşinden gidince kaybolduğunun farkına varır. Zaten birçok hikâye gibi, bu romanın hikâyesi de bir şeylerin farkına varmakla başlar. Neyin farkına varmak? Kaybolmanın, unutmamanın, nerede ve hangi zamanda yaşadığının, belki kim olduğunun. “Buradayım ama burası neresi” diye varlık alanını sorgulayan karakter, benlik alanına yaklaşım kendine varabilir mi? “Burası” dediği yer, insanın kendi zihni yani kendi beyninin labirentleri olabilir mi? Öyleyse bir şeyi içeride aramak onu dışarıda aramaktan çok daha zor değil mi? Romandaki karakterin yaptığı tam olarak budur aslında. İçeriye arar ama dışarıya bakarak, kendini arar ama bir başkasını sorarak.

İnsan neden okur, neden yazar, neden edebiyat yapar?

Murat Gülsoy'un romanlarında karakterler genellikle kendi arayışının peşindedir ama bu sefer yazar, meseleyi tersinden ele alarak bir başkasını arayan roman karakterini yaratmıştır. Bu belki de insanın bütün okuma ve yazma sürecini özetleyen bir tutumdur. İnsan neden okur, neden yazar, neden edebiyat yapar? Neden bir başkasına ihtiyaç duyar, neden hep farklı farklı aynalara bakar? Amacı gerçekten kendini görmek midir yoksa zaten hep kendini gördüğü için mi ötekinin peşindedir?

Öteki dediği şey, diğer insanlar, diğer hikâyeler, aslında aynanın içinde sıkışıp kalan ve kendinin binlerce kez tekrarı olan yanılsamalar değil midir? Romanda bu soruların cevabını bulamayacağımız belki ama sormak, sorgulamak gibi zihinsel süreçlerin eleğinden geçip karakterle birlikte yol alacağız. Önemli olanın varmak değil aramak olduğunu ve aslında vardığımızı sandığımız anda bile yeni bir arayışın mahkumu olduğumuzu bilerek. Belki bilmeyerek. Mutluluk belki böyle bir şeydir diyerek, Dostoyevski'nin Budala'sında dediği gibi “Kolomb Amerika'yı bulduğunda mutlu olmadı, onu ararken mutluydu.” İnsana mutluluk veren şey, sürecin kendisi yani yolda olma hâli.

Campbell'a göre insan bir yoldur, hayat bir yolculuk hâlidir. Kahraman yolculuğun öncesinde, sırasında ve sonrasında yaşadıklarıyla; engelleri, dönüşümleri, aşamalarıyla sonsuz bir maceranın içindedir. Yola çıkış, erginlenme (olgunlaşma, macera evresi) ve dönüş olarak kabaca üç bölüme ayrılan bu süreçte, kendi uzun yolculuğu için ilk adımı atar. Yazının başında değinildiği üzere roman kişisini yola çıkararak, onu maceraya çağırarak bir uyarıcı vardır: Yaşlı komşusunun kayboluşu ve onun eşinin yardım talebi. Kahraman bir başkasını aramak üzere yola çıkar ama başına türlü türlü şeyler gelir. Gitmediği yer, yaşamadığı an kalmaz neredeyse. Sanki dünyayla boğuşması, bazı engelleri atlatması, kendisiyle yüzleşmesi ve olgunlaşmış olarak eve dönmesi gerekmektedir. Zaten romanın başında genç olduğunu düşündüğümüz karakterin romanın sonunda hem fiziksel hem de ruhsal olarak yaşlandığını anlarız. Hafıza genç iken beden yaşlıdır ve işin tuhafı aslında yolun başında da böyledir. Ancak karakter bundan habersizdir çünkü "kendi olma" bilincinden yoksundur, hafızası yoktur. Eve yani belleğe dönüş ise ancak hatırlamakla mümkündür.

Peki neden başka insanlarda kendimizi ararız?

Peki neden başka insanlarda kendimizi ararız? Romanda sık sık leitmotif gibi tekrarlanan kilit cümlelerden biri de "Aradığınızı buldunuz mu?"dur. Aradığını bulduğunu ne zaman anlar insan, daha doğrusu aradığını bulduğunu anlar mı insan? Anlarsa o büyük "aydınlanma anı" gerçekleşmiş olur belki, karanlık diner, gece biter. Bu romanda da karakterin geceden kurtulup aydınlığa kavuştuğu an, sadece karakterin değil okurun da "aydınlanma anı"dır, düğümler çözülür ya da çok daha büyük bir düğümün sebebi olur.

Sade bir arayışın romanı değildir *Ve Ateş Bizi Tüketiyor*. İçinde insan ve insana dair her şeyi bulmak mümkündür. Rüya gibi parçalı sahneler, bölüm pörçük anlar, flu anılar, iç içe geçmiş halkalar, başka rüyalar... Tanımsızdır, tarif etmeye kalkınca tek bir an kadar sürmüş gibidir ama o ana sıkışan koca bir hayatın panoraması. Benlik, kimlik, yalnızlık, delilik, ölüm, rüya, cinsellik, varlık, yokluk, gerçek-kurmaca, arayış, kaybetmek, kaybolmak, unutmak, hatırlamak. Sanki yazarın zihninde olan biten her şey, birtakım zihinsel ve psikolojik süreçlerden geçip ete kemiğe bürünerek bu romanın içine sıkıştırılmış, uzun bir hayat tek bir rüyaya dönüşerek kâğıda dökülmüştür. Bu dönüşüm aslında Gülsoy'un yazma serüveni ve hayat felsefesiyle de yakından ilişkilidir.

Yazar, *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık* kitabında hikâye ya da roman yazma sürecini rüya görmeye benzettiğini söyler. Ona göre yazmak, uykuyla uyanıklık arasındaki o tuhaf bölgede yaşanan bir deneyimdir ve zihnin rüyadaki hâli yaratıcı yazarlık için malzemeler sunmaktadır. Bir söyleşisinde ise edebiyat yapıtının ya da sanatsal deneyimin, rüya görme sürecinden çok daha karmaşık, çok daha üst düzey bir zihinsel etkinlik olduğunun altını çizer. Çünkü yazmak, rüya görmek gibi sadece bilinçle ilgili değil çift yönlü bir eylemdir; bir tarafıyla insanın bilinçdışından beslenirken diğer tarafıyla yaşama bağlıdır.

Bu çift yönlü süreci roman boyunca kullanır yazar. Çünkü hem kaynağını hayattan alan hem de insan zihninin yapısı ve çalışmasına ilişkin kuramlarla beslenen bir romanı inşa etmektedir. Freud'un *Rüyaların Yorumu* adlı çalışmasında geliştirdiği topoğrafik modele göre insan zihni üç tabakadan oluşur; bunlar bilinç, önbilinç ve bilinçaltıdır; yapısal modele göreyse ego, id ve süperego olmak üzere üç katman vardır. Gülsoy, karakterini oluşturup onun zihnini kâğıda dökerken bu tabakalar ve katmanlar arasındaki ilişkiden beslenir. Karakter, beyninin odalarında geziyor gibi soyut da olsa bazı evrelerden geçer.

Önbilinçte var olan herhangi bir sahne, bilinçaltıda gizlenen uzak bir imgeye karışır; süperegodaki herhangi bir değer mesela sadakat, id merkezinde başka istekle mesela cinsiyetle çatışır. Bunların birbiri arasındaki denge ve çatışma hâli roman boyunca okurun gözü önüne serilir. Kimi zaman karakterin bilinçaltısında yanıp sönen bir nesneyi anlatır, onun şeklini veya izini değiştirir; kimi zaman geçmişte kalan bir olayı ön plana çıkarır, onu başka olaylara bağlar, o düğüm gider başka bir hatırayı çözer, sonra her şey karmaşıklaşır; bir insanı gölgelerken diğerini parlatır, mekânlar kayar, zamanlar akar.

Dil ve "yansıtma" yöntemi

Gülsoy, sanki karakterin nezdinde kendi beyninin şemasını, haritasını, bütün ayrıntılarına varasıya dek kâğıda dökmek ister ve bunu çeşitli yollarla yapar. Bilincin bu sonsuz akışında kullandığı en etkili silah elbette dil ve “yansıtma” yöntemidir. Yazar, bilimsel bir deney yapar gibi karakterin zihninin bütün kör noktalarını gün ışığına çıkarmaya çalışmıştır ve olaylar, cümleler, suretler, resimler akarken insan zihninin çalışma yöntemini esas almıştır. Mesela Freud’un “haz ilkesi” oldukça baskındır bu yolculukta. Karakter kendini koruma içgüdüleriyle hareket eder ve çoğunlukla dürtülerinin peşinden gidip kendisinde arzu uyandıran nesnelere takip eder. “Kadın” ve “cinsellik” burada önemli bir uyarandır. Romanda ruhsal çağrışımın da oldukça baskın olduğu görülmektedir.

Karakterin bütün gün, hatta bütün ömür boyunca ilişki kurduğu “şey”ler; karşılaştığı insanlar, yaşadığı anlar, girip çıktığı mekânlar; hisler, fikirler ve eylemler, yani bütün bu kaos, romanın kurgusunda kendi iç düzenini kurarak yeni bir kozmos yaratır. Tıpkı hayat gibi. Zaten hayatın karmaşasında kendini kaybeden insanın belki de en özgür olacağı ideal yer, rüyalarıdır. Jung, insan ruhunun bütünlüğün temsil eden “benlik” kavramını, rüyalarda görülen imgelerin kaynağı ve zıtlıkların bileşimi olarak ifade eder. Dolayısıyla insanın kendine bakacağı en saf, en yalın ayna, yine kendi rüyaları olmaktadır. Rüya aynaları kısa ve kesik, kırık ve parçalı olsa da sonsuz görüntüyü hapsedebilen, bütün bir ömrü bünyesinde taşıyabilen yegâne çekmecelerdir. İnsanı gerçekliğe en fazla yaklaştıran da onu bu gerçeklikten tamamen koparan da bu rüya aynalarıdır.

Lacan’a göre insan deneyimleri “hayali”, “gerçek” ve “sembolik” olan boyutlardan ibarettir ve bunların kıyılarında gezinen insan, kimi zaman gösterenle gösterilene birbirine karıştırmakta, gerçekle hayali ayıramamaktadır. Rüyalar ve yanılsamalar bir tür eşiktir. Murat Gülsoy, karakterini işte bu eşikte bırakır, ötesinde ve berisinde kurulan iki dünyanın ustası olamamış, dengeyi kuramadığı için de kendi zihninin boşluğuna düşmüş bir karakter. Roman da zaten hep bu zıtlıklar üzerine kurulan düalizmle ilerler; varlık-yokluk, hayat-ölüm, gerçek-düş, karanlık-aydınlık, yalnızlık-kalabalık, unutuş-hatırlayış, an-sonsuzluk, gece-ateş.

Peki bir yazarın deneyi nasıl olabilir?

Berna Moran, psikanalitik edebiyat eleştirisinin amaçlarını “psikanalitik kuramın varoluş sebeplerini yazarın bilinçaltını açığa çıkarmak, eserdeki kişilerin psikolojik durumlarına eğilmek ve bir taraftan da ‘yaratma’ eyleminin nasıllığını araştırmak” olarak sıralamaktadır. Gülsoy adeta bu sürecin romanını yazmak istemiş, bu deneyin bir parçası olarak da kendi zihnini masaya yatırmıştır. Dolayısıyla ortada sadece edebiyat değil, bilimsel bir süreç de vardır. Peki bir yazarın deneyi nasıl olabilir? Karakterleriyle nasıl oynayabilir? Yarattığı evrende, o kurmaca dünyada nasıl bir mekân seçebilir ki hem bütün mekânları içine alsın hem de hiçbirine sığmasın? Gülsoy bu romanında insan beynini, kendi deneyi için en uygun yer olarak belirler. Çünkü insan beyni, içi dışından büyük bir evrenin kendisidir. Bütün mekânları içine alabilen ama hiçbiri olmayan o sonsuz mekân bellektir. İsimsiz karakterin de belleğinde sayısız mekâna rastlanır.

Apartmandan sonra açılan yollar, sokaklar, caddeler, büyülü orman, huzurevi, üniversite, galeri, dehliz, yeraltı, kuyu, tünel, mahzen, bodrum hapishane, mezar... gibi mekânlar özellikle bilinç akımının ön plana çıktığı, karakterin kendi kuyusuna indiği, bilinçaltının karanlık köşeleridir. Beynin en sert, en derin kıvrımları belki. Yazar bu mekânları karakterde bıraktığı etkilerle, izlerle, anılarla birlikte ele alarak onun psikolojisine göre yeniden yorumlar. Çünkü belli zaman ve mekânlar, insanlarda farklı izler bırakabilir. Benlik, zaman ve mekânla ilişki içindedir. Kişiler değiştikçe zamanı ve mekânı algılayış da değişir. Mesela üniversite tasvir edilirken “Her yerde insanlar yatıyordu. Kendilerinden geçmiş gibi yırtık pırtık giysilerin içinde yüzlerce insan. Nasıl bir uykuydu bu?” diyen karakter zihnine gömdüğü insanlarla karşılaşmaktadır bir bakıma. Ya da belki de üniversitelerin dışarıya kapalı, vurdumduymaz yapısını ince bir mizahla eleştirmektedir. Karakterine bu siyah cübbelerin ve pelerinler içindeki insanların sadece bir oyun olduğunu hissettirmekte, yaşanan her şeyin Tanrı’nın deneyleri olduğunu düşündürmektedir.

İnsan ve toplum eleştirisi

Bununla birlikte roman boyunca sadece akademi değil, insan ve toplum eleştirisi de yapar Gülsoy. Dokundurmalar, sorgulamalar, göndermeler ve çıkmazlar romanın kurgusuna yayılmıştır. Mesela neden roman karakteri olarak ağır ceza hâkimi seçilmiştir? Neden yaşlı komşunun arkadaşı olan mimar intihar etmiştir ve kayıtlara şüpheli ölüm olarak geçmiştir? Yaşlı amcanın kızı neden çok uzaklara gitmiştir? Neden bir şeyleri kazdıkça altından hep ölüm çıkar? Neden toplu mezarlar? Etik sorunlar? Rüşvet? Hukuk? Adalet? Suç? Ceza? Toplumsal çürüme? Ve neden hatırlanmaz bunca şey? Belki de yanlış sorular sorulduğu için yanlış cevaplar verilmektedir. Doğrusu insanın neden hatırlamadığı değil, neden unutmak istediğiyle ilgilidir. Karakterin neden unutmak istediği veya hatırlamak için mücadele ettiği o şey, romanın satır aralarına gizlenmiştir. Fakat burada başka sorular çıkar ortaya. İnsanın unutmaması, kendini bile unutmaması ödül müdür yoksa ceza mı?

Yaşadıklarımız, bizi biz yapan unsurlar, bütün o iyi ve kötü anılar benliğin tamamını oluştururken onun sadece bir parçasını söküp atmak, bazı şeyleri unutturken bazılarını hatırlamak ne kadar mümkündür? Jung, *Dört Arketip*'te iradeyi iyilik ve kötülükle, bunu da kendi olma bilinciyle ilişkilendirir: "Ruh arketipi hem iyiliğe hem kötülüğe muktedirdir, ama iyiliğin şeytaniliğe dönüşüp dönüşmemesi insanın özgür, yani bilinçli iradesine bağlıdır. İnsanın en büyük günahı bilinçsizliktir." Belki de ödül, neyi unutup neyi hatırlayacağını seçebilmek, hatırladıklarına ve unuttuklarına rağmen kendin olabilmek ve hatta her şeye rağmen kendin kalmayı başarabilmektir. Belki de insan ancak bu yolla var olabilecektir.

Varlıktan bahsetmişken romanın metafizik, ontolojik ve teolojik değerinden de söz edilmelidir. Anlatı boyunca varlık, varoluş, sebep (roman rüyalar nedeniyle determinizmden kopuktur), uzam, zaman, tanrı gibi fizik ötesi kavramlarla ilerleyen karakter kendini ontolojik sorunların tam ortasında bulur. Varlığın ya da var olmanın ne olduğunu hatırlamaya çalışır. Ancak buradaki amaç felsefe yapmak değil, hatırlamamak için çırpınan bir beyinle var olma sancısı çeken bir ruhun duyduğu ortak azabın yansımasıdır. Birçok düşünürü göre, insanın dünyaya gelmesi bir sarsıntı sebebidir. Dünyasını değiştiren insanın yaşayacağı ilk duygu da güvensizlik, endişe ve korkudur.

Otto Rank çocuğun doğumla beraber anne karnındaki rahat ve huzurlu ortamdan kopmasını 'doğum travması' kavramıyla açıklar. Rank, dolyatağında geçen rahat bir dönemden sonra, çaba ve girişim gerektiren doğum sonrası koşullara geçişin çocukta yarattığı dehşetin, sonraki yaşamda en sağlıklı insanlarda bile sürekli olarak var olan birincil anksiyetenin kökeni olduğunu savunmuştur. Bu travmayı unutma isteği, evrensel niteliktedir ve bu nedenle tüm insanlar dünyaya gelişlerinin ürkütücü izlerini bilinçdışına iterler.

Murat Gülsoy, bu travmayı yeniden anne karnına dönme isteğinin de üstüne çıkararak Tanrı'nın içinde olma hâline taşır: "Ama ben bu gece her nedense hiçbir şeyden korkmuyordum. İnsanın ancak çocukken saf bir şekilde deneyimlediği bana-asla-bir-şey-olmaz hissiydi bu. Neden? Çünkü bu bir hayvanın içi değildi, başından beri öyle bir izlenim veriyordu ortam bana ama aslında değildi, şimdi, böyle, böyle sessizliğin karanlığa doğru derinleştiği koridorlar boyunca yürürken daha ulvi bir varlığın içinde olduğumu anladım. Her şeyin varlık nedeniydi o, hepimizin hem anası hem babası, yaratıcısı... Onun içinde yürüyordum. Bir tanrının cesedinin içindeydim." (216)

Kendini yaratanın içinde olan insan aynı zamanda huzur ve güven içindedir, gerçek özünde ve ait olduğu yerdedir, onun bir parçasıdır artık. Dünyaya fırlatılmamış ya da bu sürgünden sonra ait olduğu asıl yere dönmüştür, kendini yaratanla bir olmuştur. Romanın başka bir bölümünde bu arzuyu açıkça görmek mümkündür: "Bir organizmanın parçası olmak. Belki de ben dediğim şey çok daha büyük bir ben'in küçük bir parçası sadece... Ben, bir insan olarak evrende bir toz tanesi kadar küçüğüm, sonsuz derecede küçük. O hâlde en kısa kelime Ben'dim. Tanrı sonsuz büyüklükse tam da yanı başımda olmalıydı. Ben ve O, bir ve aynı şeydi, aynı şeydik" (110). Roman boyunca yaşanan bu sorgulamada aslında şöyle bir sonuç çıkar ortaya: Mekân Tanrı'nın bedeni, zaman ise ruhudur. Bütün zaman ve mekânları içine alabilecek sonsuz sınır varlığı ise insan zihnidir. Çünkü George Simmel'in dediği gibi "İnsan sınırları olmayan bir sınır varlığıdır."

Bu romanda mekân akışı ön plana çıkar

Beden sınırlı olabilir ama zihin her şeyi aşar; zaman da buna dâhildir. Olay halkalarının anlatım boyunca hep ileriye doğru işlediğini düşünürken karşılaştığımız paradokslar, tesadüfler, tekrarlarla koca bir sarmalın içinde olduğumuzu düşündüren ve kendine kıvrılan bir salyangoz gibi anlatıyı merkeze, yaşantıyı insan beynine, hikâyeyi kendine çeken bir döngünün içinde buluruz kendimizi. Klasik kurguda zaman akışı önemsenirken, bu romanda mekân akışı ön plana çıkar. Çünkü yazarın kalem oynattığı yer, bilinçdışıdır ve orada zaman yoktur. Romanın kilit noktaları, kırılma anları hep bu zamansal geçişler sayesinde gerçekleşir. Karakter bir boyuttan başka bir boyuta atlar. Yazarın burada kullandığı düğümler baskın “an”lardır. Zihinsel sıçramalar, anlık hatırlayışlar ve unutulularla örülü bu romanda “zaman farklı” belki de kurgunun kilit noktasıdır: **Zihinsel olarak genç beyin x Fiziksel olarak yaşlı beden.**

Bir aynanın ötesi ve berisi gibi, aslında iki kişi birbirine bakmakta ama ikisi de birbirini tanıyamamaktadır, araya böyle bir uçurum koyarsa zaman farkı ve hafızadır. Zaman çokmuş ve çok uzunmuş gibi görünse de aslında yaşanan tek bir an, tek bir geceden ibarettir. Ama güneşin batışı ve doğuşuyla geçen bu süre zarfında yaşanan o karanlık, tek bir baskın an, bütün hayatı örtmeye yetecek kadar güçlüdür. Tek bir unutuş. Tek bir gece yetecektir belki. Ama içinde renkler olan bir gecedir bu. Ateşini kaybetmemiş, yani arzusunu yitirmemiş bir gece. Görünenin ardında görünmeyeni arayan, renkleriyle kıvıldağan ve parlayan bir gece. Hayat gibidir belki de. Gecenin içinde “dünya keşfedilecek muazzam bir lunaparktı” (13) der Gülsoy.

Seyirliktir, eğlenceliktir ama kaostur. Mesela romanda geçen lunapark, insan belleğine benzer. Yazarın bir başka kitabı olan *Bu Kitabı Çalın*’da karakter şöyle der: “Bellek denilen şey esrarlarla dolu bir garip lunapark işte. Bazı olaylar bize olduklarından daha büyük ya da daha küçük ya da daha renkli görünürler.” Tüm bu şaşaanın altında akıp giden bir hayat ve rengârenk ışıkların parlaklığıyla kamaşan bir akıl. Bütün bunlar gerçek midir? Gerçek nedir? Hayatın gerçekle ilişkisi nasıl bir şeydir? “Hayat yalandı. Hayat her an uyanacağım bir rüyaydı” (80) diyen karakterin yaşadığı o gece, gördüğü o rüya ne kadar gerçekse hayat da öyle bir şey değil midir? Gelgitler arasında bir o yana bir bu yana savrulan, sanki zaman-uzamın bir köşesinde oluşan çatlaktan başka bir boyuta geçen bilimkurgu kahramanı gibi, belleğin bir köşesindeki yırtıktan içeri giren roman karakteri bambaşka bir boyuta geçer. Bu olay defalarca gerçekleşirken akıl, ne kadar dayanabilir? Peki o hâlde unutmak, tek çare midir?

Kolektif bilinç, bu romanın da arkasındadır

Oysa unutmaya rağmen hatırlamaya çalışmaktır yazmak. Gülsoy, yazmak eylemini insan belleğini karıştırmaya benzetir. Bu durum, hem yazar hem okur için böyledir. Okuma-yazma sürecinde belleğin içinden bir şeyler çekmeye başlayan insan, beraberinde getirdiklerine de şahit olur ve hatta bunu okura sunarak kendine şahit bulur. Ama bu şahitlik sadece bireysel değil toplumsaldır da. Kolektif bilinç, bu romanın da arkasındadır, gölge gibi dağılmıştır. Parmakla gösterilecek gibi ortada değildir ama varlığı o kadar bellidir ki onu çekip aldığımızda birey de romandan silinir. Başka benlikler, başka bellekler de vardır bu teknenin içinde.

Yazar romanın sonunda, gece boyunca karakterin karşısına çıkan insanları, sahil kenarındaki bir teknenin içine toplanmıştır. Bu insanlar, yani bu hatıralar diyelim, tıpkı Nuh’un Gemisi gibi “yeniden doğuş”un temsilcisi olabilir. Ama teknenin uzaklaşıp gitmesi yani hatıraların, insanların, bütün zaman ve mekânların insan zihninden koparak bir bilinmeze doğru sürüklenmesiye eğer, belki de tam kendini buldu derken daha büyük bir unutuşun denizine dökülür her şey. Meçhule giden ve ölüme benzeyen bir tekne vardır; zihnin ölmüş ama bedeni karanlığın içinde süzülmekte. Tekne, ölümün içinde tabut gibi ilerlemekte. Normal şartlarda benlik, bedenin hapishanesinde ama bilincin merkezindeyken unutuşla birlikte toplu mezara çevrilmez mi her şey? Yeniden doğuşa kadar, yeniden hatırlayışa kadar, benliğe kavuşuncaya kadar, tıpkı Jung’un söylediği gibi: “Benlik sanki başlangıçtan beri var olan bilinçdışı rahimden her gün dünyaya geliveren bir bebek gibidir.”

Görüldüğü üzere, Murat Gülsoy’un bu romanında dayandığı temel taşlardan biri psikolojidir. Ancak bu bilgi, retorik ve sistematik değil romanın en küçük yapı taşına kadar yayılarak, gayet olağan akışıyla verilir. Karakterin yaşadıkları veya yaşayacakları kodlanmış değildir, sürprizlerle

dolu bir serüvenin içindedir. Bu yönüyle Freud'un rüya kuramını edebiyat yapıtına yansıtmayı denemiştir yazar. Karakter de duygu izlenimleri, duygu unsurunun tersine ifade edilmesi, serbest çağrışım yöntemi, günün kalıntıları, baskılanmış olan bazı durumlara ilişkin bilinçdışı ve uzak anılar, dil sürçmeleri, nesnelere kurulan bağlar, yer değiştirmeler, dönüşümler, yoğunlaşmalar ve fanteziler, kısaca kompleks bir döngünün yıkıntıları arasında kendi kalıntılarını arar.

Kurguyu önemser ve onun öncesini-sonrasını incelikle işler.

Karakterin bu arayışı tıpkı roman gibi kendine özgüdür. Her kitabında farklı bir yazım tekniği deneyen Gülsoy, kendini bile tekrar etmeye izin vermeyecek kadar farklı olmaktan yanadır ve bu kaygıyla klasiğin dışına çıkıp yeni anlatılar inşa etmeyi dener. *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* da böyledir. Özgünlüğü ise genellikle kurgu ve anlatım tekniklerinden yola çıkarak yakalamayı dener, kurguyu önemser ve onun öncesini-sonrasını incelikle işler. Mesela romanın ilk kısımlarında bazı anahtar cümleler verir, çentikler atar: “Garip şey, kim olduğumu sormadılar bile. Oysa buranın sakini olamayacak kadar gençtim” der karakter, “Yolu biliyor gibi koridor boyunca yürümeye devam ettim” der bir başka yerde. Yaşlı amcanın kimliğini kime sorsa muhatabı şaşkınlıkla karşılar, bu durumu garipser. Sanki herkes her şeyin farkındadır da sadece karakterimiz ne olup bittiğini bilmemektedir, sanki Truman Show gibi bir filmin içindedir.

Kendisi için kurgulanmış bir hikâyenin içinde kaybolur ve sonrasında, öncesini sorgular: “Ancak bu hayallerin tadının çıkaramadan değişiyordu her şey... Garip bir yoğunlaşma ve dağılma hâli yaşıyordum. Bu gece ikinci kez ateşi izliyordum... Fakat neden bu gece yaşadıklarımı sanki çok uzak bir geçmişte bir başkasının yaşadıkları gibi algılıyordum?” (239) sürekli kendine ve geçmişine giden karakterin, inceliklerle örülü kurgusunda gerçekte ne olduğu ise romanın sonunda belli olur. Burada olay örgüsü için bir eleştiri getirilebilir ve beklenen bir sondu denebilir. Ama sonun bu şekilde beklenmesi, yazarın roman boyunca gerekli koşulları yaratıp sebepleri oluşturduğu, gerekli düğümleri attığı içindir belki. Bu yorum tartışmaya açıktır.

Kurgu ve temanın bu şekildeki sıkı ilişkisi, anlatım biçimleriyle desteklenmektedir. Romanın formu yani biçimi özüne hizmet eder. Yazar, rüyalar gibi değişken, devingen, çok parçalı bir bütünün içinde farklılığı çeşitli anlatım biçimleriyle yakalamayı dener. Mesela karakter sürekli koştuğunda, heyecanlandığında “Koştum. Kalbim. Koştum. Nefesim. Koştum...” gibi alt alta yazılmış kelimelerle okurun gözü kâğıt üzerinde koşar gibidir. Başka bir yerde, benlik parçalanışı iki ayrı sütuna bölünerek gösterilir. Sayfanın sağ tarafındaki ben'le sol tarafındaki ben, iki farklı olay içinde akıp gitmektedir.

Disiplinler arası ilişkiler

Romandaki bu biçimsel arayışlar yeni bir alan yaratmak içindir, anlatıyı klasikten ayırıp postmodern bir yapıya yaklaştıran bu özellikleri Murat Gülsoy romanlarının olmazsa olmazı ölüm, yalnızlık, yabancılaşma, varoluşsal sorunlar ve rüya gibi temalar; delilik, benliğin bölünüşü, üstben tasarımı, nevrotik süreçler, bilinç akımı, eleştiri, ironi; gerçek-kurmaca çatışması, üstkurmaca, yazma ediminin kurgusu, deneysellik, isim sembolizasyonu ve farklı anlatım teknikleri kullanma kaygısı onun öykü ve romanlarını postmodern çizgiye yaklaştıran belli başlı unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer romanlarında görülen metinlerarası ilişkiler bu romanda *Abdullah Efendinin Rüyaları*'nı kısmen çağrıştırmakla kalmıştır.

Bu romanda dikkat çeken şey disiplinler arası ilişkilerdir. Diğer sanat dallarından heykel, mimari ama özellikle “resim” ön plandadır. Romani okurken karakterin karşılaştığı manzaralar, yaşadığı dehşet ve korku Munch'un Çılgılık'ından, Jeff Christensen'in Grave Goods'undan, Michelangelo'nun Kıyamet Günü'nden fırlamış gibidir. Ama bunlara rağmen ışığını yitirmeyen bir gece vardır ve o an, Van Gogh'un Yıldızlı Gece'si gibi parlamaktadır. Keskin, net, dehşet dolu sahnelerden sonra aklın kendini yitirip huzura, belki ölüm öncesindeki o aydınlığa kavuşması gibidir. Yazar bu tabloları gözümüzde kelimelerle canlandırmak ister, sürreal sahneler resmeder ama bunları sadece dekor veya atmosfer oluşturmak için değil, karakterin duygu durumunu yansıtmak için kullanır. Büyük resmin ardında günün gerginlikleri, gerilimler, kâbuslar, karanlıklar ama buna rağmen yanan bir ateş vardır, coşkulu bir hayat, yaşama dürtüsü belki de.

Romanla birlikte devinen insan-zaman-mekân döngüsü birbirinden ilgisiz şeyler hiç olmadığı kadar birbiriyle ilişki içindedir. Mesela Mabet Ağacı, tavus kuşu, Yeni Yaşam Simülasyonu gibi mitolojik, fantastik unsurlarla teknolojik buluşları aynı tablonun içinde görmek mümkündür. Her şey mümkün ama hiçbir şey mümkün değil, rüya gibidir. Zaten çoğu şey de Gülsoy'un hatırlattığı gibi, kendisini rüyasında kelebek olarak gören Çinlinin uyandıktan sonra rüyasında kendisini insan olarak gören kelebek olduğuna inanmasıyla ilgilidir. İnşa edilen bu roman, belki de yazarın gördüğü bir rüyadan ibarettir.

Büyülü bir ormanda ağacını arayan yazar; kâğıdını, mürekkebini, cildini bulmak için zihnini çeşitli evrelerden geçirmiş ve serüvenini hikâye ederek kendisine bir ortak bulmuştur, okuru gördüğü bu rüyaya şahit tutmuştur. Okur kuşkulandırmaktadır, acaba kendisi de bu sürece dâhil midir? Roman karakterinin “Bana göre büyümlü ormanda ortaya çıkardığım adam yaşlı komşumdu. Ama şimdi içime bir kuşku düşmüştü. Kitabını yazmak için mistik bir yolculuğa çıkmış birine daha çok benziyordu” (84) diyerek olası başka bir fikrin ve üstkurmacanın eşliğinde midir?

Görüntülerle, algılarla ve eşyalarla da oynuyor yazar.

Görüldüğü gibi sadece zamanla ve mekânla değil görüntülerle, algılarla ve eşyalarla da oynuyor yazar. Geceleri gözlük takan Kokinalı kadın gibi, kör bir öğrenci gibi karakterlerden yola çıkıp “görmek” ve “duymak” gibi temel algıları sorguluyor, algının fenomenolojisi üzerine kafa yoruyor: “Asıl sorun bazı şeyleri yanlış anlıyor oluşumuz. Bazı şeyleri. Ama hangi şeyleri? Hangilerini yanlış, hangilerini doğru algıladığımızı bilemiyor oluşumuz asıl sorun. Her şeyi karıştıran bu. Bildiklerimizin hepsi kuşkulu hâle geliyor” (175) ve eşyanın şekli değişiyor, her şey biçim değiştiriyor.

Bir heykel aniden canlanabiliyor, karanlığın parçası hâline gelen o kıvılcım, belki sade bir göz yanılması, belki rüyanın kendisi, belki hayatın gölgesi, karanlığın en renkli hâli, o ateş ve arzu ya da yaşama dürtüsü dediğimiz o şey, her neyse bir anda tüm bedeni uyarıyor ve hayat devam ediyor, her şeye rağmen. Her şeye rağmen hayatta kalmak, belki delirmeden, belki de delirdiğini bilmeden yaşamak, unutmaya çalışmak, unutmaya çalışmaya alışarak yaşamak ve buna rağmen hatırlamak, hatırlamaya çalışmak ve buna rağmen unutmak, belki bu sonsuz döngü apaçık bir cinnet hâlidir. Belki delirmişizdir beynimizin içinde gezinirken. Ve bir zaman sonra, gerçekliğe katlanamadığı için farklı bir boyutlara geçen okur ve yazarlar olarak, aynı frekanslarda dolaşıp durmuş ve birbirimize rast gelmişizdir.

Büyülü bir ormanda ağacığını arayan yazarın söylediği gibi *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* da belki “Yalnız Deliler İçin” yazılmıştır. Yalnız deliler derken “sadece deliler” mi demeliydik yoksa “yalnız olan deliler” mi? Böyle iki farklı anlama gelebilecek ifade kalıpları olduğu gibi ters okunduğunda da anlamlı olabilecek cümlelerin hatırına, birimiz ötekinin yansıması gibi, sanki biri gelmiş de orta yere kocaman bir ayna koymuş gibi, dil anlamın aksiymiş gibi. Hangisi diğerinin gölgesi ya da hangisi ötekinin gerçeği bilinmez ama son cümleyi yazarken belki kitabın başına dönmek en doğrusu olacaktır: “In Girum Imus Nocte et Consumimur Igni”
Başka bir deyişle “Gecenin içinde dolanıyoruz ve ateş bizi tüketiyor”

- **Ve Ateş Bizi Tüketiyor**
- **Yazar:** Murat Gülsoy
- **Türü:** Roman
- **Baskı Yılı:** Mart 2019
- **Sayfa Sayısı:** 280 Sayfa
- **Yayınevi:** Can Yayınları